

Hammarlings tolkningar av Wodehousenoveller

Tomas Prenkert 27 februari 2020

Vilgot Hammarling översatte sex Wodehouseböcker, samtliga utgivna av Bonniers förlag: Psmith ordnar saken 1934, Blixt och dunder 1935, Tack, Jeeves! 1936, Åska i luften 1936, Bill erövraren 1937 och Jeeves klarar skivan 1937. En studie av dessa översättningar finns att läsa i "Hammarlings översättningar av sex Plumböcker". Vad som är mindre känt för många är att han också översatte sex noveller av Wodehouse, alla för veckotidningen Vårt Hem (Åhlén & Åkerlunds förlag):

1. Den maskerade trubaduren, (VH nr 13, 28/3 1937). Versionen med Freddie Widgeon, The Masked Troubadour, publicerades först i Strand dec 1936 och därpå i boken "Lord Emsworth & Others, 19/3 1937. Av tidsskäl måste Hammarling ha använt Strand som original för sin översättning. (De två versionerna är dock identiska enligt Midkiff.)
2. Kärlek i brunssalongen, (VH nr 27, juli 1937). Romance at Droitgate Spa publicerades först i Sat. Eve. Post, 20/2 1937, sedan i Strand aug 1937 och ett par år senare i "Eggs, Beans & Crumpets" 1940, dvs Hammarlings original måste ha varit Sat. Eve. Post. (De tre engelskspråkiga versionerna är enligt Midkiff praktiskt taget identiska.)
3. Mästerskyttarna på Blandings, (VH nr 32, 8 aug 1937). The Crime Wave at Blandings publicerades först i Sat. Eve. Post okt 1936, sedan i Strand jan 1937 och därefter i "Lord Emsworth & Others", 19/3 1937. Med tanke på tiden för utgåvorna kan Hammarling ha använt vilken som helst av dessa tre versioner. (Alla tre versionerna är "very similar" enligt Midkiff.)
4. Allt väl med Bingo, VH nr 47 21/11 1937. All's well with Bingo publicerades först i Sat. Eve. Post 30/1 1937, sedan i Strand april 1937 och så småningom i "Eggs, Beans & Crumpets, 1940. Hammarling kan inte ha använt boken som original men alla tre versionerna är "Essentially identical" enligt Midkiff.
5. Bingo och pekingeserkrisen..., (VH nr 6, 6/2 1938). Bingo and the Peke Crisis publicerades först i Sat. Eve. Post 29/5 1937, sedan i Strand, juni 1937 och till sist i "Eggs, Beans & Crumpets 1940. Vilken som helst av de två tidskrifterna kan ha varit Hammarlings original. Midkiff skriver "Magazine versions essentially identical,"
6. Anselm får sin chans, (VH nr 15, 10/4 1938). Anselm Gets His Chance publicerades i juli 1937 både i Strand och Sat. Eve. Post och sedan i "Eggs, Beans & Crumpets" 1940. Smärre skillnader mellan SEP- och Strandversionen. Hammarling bör ha använt Strand som sitt original.

Det finns också ett antal anonyma översättningar i olika svenska tidskrifter (se www.wodehousebibliografier.nu, och Hammarling *kan* ha gjort flera av dessa. Bengt

Malmberg uppger detta i sin artikel om Hammarling i Svenskt översättarlexikon på nätet, men jag kan inte finna några belägg för detta.

Under åren 1936 -37 bör Hammarling ha varit rätt upptagen med översättande.

1936: Hans översättningar av två Wodehouseromaner publicerades. Dessutom publicerades en roman av en tyskspråkig författare som han översatt till svenska.

1937: Två romaner och fyra noveller av Wodehouse publicerades. Ytterligare två noveller publicerades i början av 1938 så det är mycket troligt att också de översattes under 1937. Under året publicerade han också en annan novellsamling (inte Plum) samt en fackbok om Japan som han översatt från engelska. (Den sistnämnda boken översatte han tillsammans med Emil Langlet, som också översatt Plum). Samtidigt arbetade han för DN. 1938 anställdes han på svenska ambassaden i London. Sedan var det slut med tid att översätta Wodehouse.

Eftersom jag upptäckt att det fanns oväntade brister i Hammarlings översättningar av novellerna "Mästerskyttarna på Blandings" och "Bingo och pekingeserkrisen", se "Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar, olika tolkningar av samma Wodehousetexter", så ville jag kolla om samma typ av brister finns i de övriga fyra noveller han översatt åt Vårt Hem.

Alltså kollade jag Hammarlings översättningar av alla sex novellerna mot originalen och tittade då speciellt efter:

- textpartier i originalen som Hammarling uteslutit, samt
- ålderdomliga svensk ord.

1. Den maskerade trubaduren

Det finns ett flertal meningar som han inte översatt. Nedan finns de saknade textpartierna i kursiv stil.

* *"Preposterous!" he cried. "A bob a nob, forsooth."* Sista meningens "nob" är ett slanguttryck. Ungefär: "En tia per skalle/skaft" Försöker H-g undvika svenska slanguttryck fätsän Plum använder dem i originalet?

* *... and his reason revolted at the idea of a Harrovian being capable of such a feat.*

* *That his uncle should be touching him instead of him touching his uncle gave a sort of goose-fleshy feeling as if he were rubbing velvet the wrong way.* Bilden att "stryka sammet åt fel håll" försvann. Tyckte han inte detta var roligt? På svenska finns ju idiomet "att stryka någon (till exempel en hund) med- eller mothårs.

* *Other avenues had let him down with a bump, but this one really looked the goods.* Den sista satsen bör vara ett slanguttryck som jag inte känner igen.

* *He walked on, musing. It was an annoying little snag to crop up just as everything looked nice and smooth.*

* *In his case, a certain caution was indicated.*

* *His position, he saw, was rather that of a classic horse put up against a lot of selling platers.* Det sista är en kapplöpningsterm för hästar som ställer upp i vissa lopp där hästägaren efter loppet är skyldig att auktionera bort den vinnande hästen. Hammarling försökte sig inte på någon annan liknelse, eller omskrivning. (Jämförelsen racerbil <-> folkracebil skulle kunna fungera som liknelse, men skulle vara en klar anakronism.)

* *... who looked as if he might be in some way connected with the jellied eel industry.* Denna och ytterligare några senare referenser till "jellied eel" är borta. För typiskt engelskt?

* *Very much the same thing, if you remember, happened to King Harold at the battle of Hastings.* (Kul jämförelse: Freddie fick en torkad fisk i ögat, medan Harold dödades genom en pil i ögat enl. traditionen).

* *The words we speak in our heat seldom stand the acid test.*

* *He isn't a chap who goes out of his way to get mixed up in bar-room brawls, ...*

* *He felt that his claim was being jumped, and his generous spirit resented it.*

* *After a powerful passage, in which he pointed this out, he delivered sentence.*

De strukna meningarna ovan innehåller en del speciella referenser till företeelser i det engelska samhället, som *Harrovian, selling platers, jellied eel, King Harold vid Hastings*. Kan han ha tyckt att dessa brittiska företeelser knappast var av intresse för läsare av svenska veckotidningar? Då var det enkelt att stryka dem. De är inte viktiga för sammanhanget).

Slanguttryck, som *a bob a nob, look the goods, crop up*, förefaller Hammarling ha svårt att översätta? Som mångårig Londonbo och naturaliserad i England så kanske Hammarling inte var så bevandrad i samtida svensk slang? Den engelska kände han säkert till.

Som jag behandlat i studie 1 så är det troligt att det är han själv som gjort alla dessa strykningar.

Hammarling använde *inte* pluralformer av verb i denna novell. Inte andra ålderdomliga ord heller.

2. Kärlek i brunnssalongen

Denna novell har utsatts för en betydligt mer hårdhänt behandling än de andra fem. Ett ganska långt parti (sid 179 – 184 i Eggs, Beans & Crumpets.) har skrivits om ganska kraftigt. En hel del originaltext är struken, avsnitt har flyttats om, omskrivningar/sammanfattningar har gjorts och nya meningar, som inte finns i originalet, har lagts till. Nedan finns utdrag ur detta parti med originalet i den vänstra och översättningen i den högra spalten. Jag har använt färger för att göra det lättare att hitta ommöblerade avsnitt. *Kursiv text* i vänsterspalten är sådan som strukits i översättningen.

När enstaka meningar eller stycken som inte påverkat handlingen har strukits så kan man tänka sig att strykningarna gjorts av en tidningsredaktör med brist på spaltutrymme. Jag har svårt att tänka mig att någon annan än översättaren i detta fall har gjort så omfattande strykningar och dessutom annan bearbetning av originalet.

A man who is endeavouring to **lower the record for the distance between Podagra Lodge, which is in Arterio-Sclerosis Avenue, and the Droitgate Spa Pump Room** has little time for thinking, but Freddie managed to put in a certain amount as his feet skimmed the pavement. And the trend of his thought such as to give renewed vigour to his legs. He could scarcely have moved more rapidly if he had been a character in a two-reel film with the police after him.

And there was need for speed. Beyond a question, Annabel had been right when she had said that Sir Aylmer would never

Det fanns utan tvivel anledning till skyndsamt. Annabel hade instinktivt träffat det rätta, då hon sade, att sir Aylmer aldrig skulle ge sitt samtycke till deras förening, om han fann att hon hade en morbror som morbror Joe. Morbror Joe skulle med säkerhet träffa honom mitt i hans känsligaste nervcentra. Vid tanken på vad som kunde hända **satte Freddie in en spurt**, genom vilken han betydligt **sänkte rekordet för sträckan från Arterio-skleros-allén, där villa Podager var belägen, till Droitgate Spas brunnssalong.**

consent to their union if he found out that she had an uncle like her Uncle Joe. Uncle Joe would get right in amongst him. Let them but meet, and nothing was more certain than that the haughty old man would veto the proposed nuptials.

A final burst of speed took him panting up the Pump Rooms steps and into the rotunda where all that was best and most refined in Droitgate Spa was accustomed to assemble of an afternoon and listen to the band. He saw Sir Aylmer in a distant seat and hurried towards him.

...

"S'h" said sir Aylmer testily, and Freddie, with a dull despair, perceived that they were going to get an encore.

Of all the far-flung myriads who year in and year out have listened to bands playing the overture to "Raymond," few can ever have chafed as did Frederick Fitch-Fitch now. This suspense was unmanning him, this delay was torture. He took the papers and the fountain pen from his pocket and toyed with them nervously. He wondered dully as he sat there how the opera "Raymond" had ever managed to get itself performed, if the overture was as long as this. They must have rushed it through in the last five minutes of the evening as the audience groped for its hats and wraps.

But there is an end to all things, even to the overture from "Raymond." Just as the weariest river winds some-where safe to sea, so does this overture eventually finish. And when it did, when the last notes faded into silence and the conductor stood bowing and smiling with that cool assumption, common to all conductors, that it is they and not the perspiring orchestra who have been doing the work, he started again.

...

"Sir Aylmer?"

"Yes."

"I forbid the banns."

"What banns?"

"Their banns," said Mortimer Rack-straw, removing from his lips the hand with which he had been coldly curling his moustache

I denna var nu församlad gräddan av kurortens societet. Eftermiddagskonserten var i full gång. Freddie urskilde inne i hopen sir Aylmer och skyndade emot honom.

...

"Sch!" sade sir Aylmer retligt.

Freddie väntade definitivt att ouverturen till Rigoletto skulle bli hans död. Denna vansinniga spänning tog kraften av honom. Hur Rigoletto någonsin kunnat komma att bli uppförd med en ouvertyr som varade en evighet, kunde han inte fatta. Hela operan måste ha gått på fem minuter på slutet, medan publiken rusade ut efter ytterkläderna. Han vred sig som i en myrstack. Papperen hade han redan tagit fram, nu gjorde han också reservoarpennan i ordning.

Äntligen, äntligen – även den andlösaste ouvertyr når en gång sitt slut. När sista tonen dött bort och dirigenten stod bugande och självbelåtet leende, som om det varit han och inte den svettiga orkestern som gjort arbetet, högg han in igen.

"Sir Aylmer?"

"Ja."

and jerking it in the direction of Annabel and Freddie, who stood clasped in each other's arms, waiting for they knew not what. "They are not up yet," said Annabel. The conjurer seemed a little taken aback.

"Oh?" he said. "Well when they are, I forbid them. And so will you, Sir Aylmer, when you hear all."

Andra meningar i originalet som inte översatts:

**..., and Freddie said he certainly did, because his love was like a red, red rose, and Sir Aylmer said "No, she wasn't", and when Freddie added that he was walking on air Sir Aylmer said he couldn't be – the thing was physically impossible. Rätt kul beskrivning av den krasse Sir Aylmer som Vårt Hems läsare missade!*

** His heart was still light as he went down the passage, ...*

** A moment later, he returned, bowed a few times to right and left and was gone again.*

** There had been something in the confident manner in which the other had spoken of revenging himself that he not at all liked. The words had a sinister ring, and all through the rest of the day he pondered thoughtfully, wondering what a man so trained in the art of having things up his sleeve might have up it now. It was in meditative mood that he dined, and only on the following morning did his equanimity return to him.*

**That is Uncle Joe, taken in the lodge regalia of a Grand Exalted Periwinkle of the Mystic order of Whelks. Dvs c:a: Utstyrd med de regalier som tillhör en Högst Upphöjd Strandsnigel i de Mystiska Molluskernas Orden. Eg. rätt kul parodi på ordensväsendet som H-g skippade.*

** Yes. He must be waiting at the Pump Room now.*

** "You have no time to read now."*

"The legal papers, the ones my uncle has to sign in order to release my money."

Annabels missuppfattning av "papers" som tidningar har Hammarling hoppat över.

** "I will," said Freddie. He kissed her quickly, grabbed his hat, and was off like a jack rabbit.*

** And the trend of his thought was such as to give renewed vigour to his legs. He could scarcely have moved more rapidly if he had been a character in a two-reel film with the police after him.*

** Let them but meet, and nothing was more certain than that the haughty old man would veto the proposed nuptials.*

** Freddie could only nod.*

** "That's me," said Freddie.*

"No it isn't," said Sir Aylmer.

"Yes, it is," said Annabel.

"No it's not," said Mortimer Rackstraw.

** "We can't all be Joe Boffins, That's the way I look at it."*

"The true democratic spirit."

"Why, I was best-man at a chap's wedding last week, and all he'd got was emotional dermatitis."

Ett fåtal pluralformer

"Ehuru de flesta människor ingenting veta härom"; Ålderdomlig formulering och ordval!

"De gamla spartanerna voro...";

"kunna få, om ens någon";

Dock "Vi var förlovade."

3. Mästerskyttarna på Blandings.

Studien av Hammarlings tolkning och Hammars tolkning av denna novell är dokumenterad i ”Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar, olika tolkningar av samma Wodehousetexter”. Jag sammanfattar här bara några viktiga noteringar:

- Det saknades en del stycken, meningar och fraser i Hammarlings översättning.
- Han använde i denna novell en hel del ålderdomliga språkformer speciellt pluralformer av verb.

4. Allt väl med Bingo

Meningar i originaltexten som inte översatts:

**A spasm contorted his face.*

**Bingo couldn't help wincing a little at this.*

**In short, there was all that stuff – his for the picking up, as you might say – and he couldn't get it. Garcia would have got it. Darnborough would have got it. So would Owers. But he couldn't.*

**Herbert drank Bingo in. His eye was cold and grey, like a parrot's.*

**The catch about sending the money to the bookie was that, while this policy would remove from his future the dark shadow of Erbut, it would not make for contentment and happiness in the home. When Mrs. Bingo discovered that he had shoved her brooch up the spout in order to pay a racing debt, friction would ensue. He unquestionably had a moral claim on the brooch – bought with his hard-earned money, the thing, you might say, was really his to do what he liked with – nevertheless, something told him that friction would ensue.*

By going and playing his system he would avoid all unpleasantness. It was simply a matter of strolling into the Rooms and taking the stuff away.

And, as it turned out, he couldn't have paid of Erbut's bookie, anyway, because the local pop-shop would only give him a fiver on for the brooch. He pleaded passionately for more, but the cove behind the counter was adamant. So, taking the fiver, he lunched sparingly at a pub up the hill, and shortly after two o'clock was in the arena, doing his stuff.

Dvs, ett långt textavsnitt som saknas, och strax därefter ytterligare ett:

**I don't suppose there is anything – not even Oofy Prosser – that has a nastier disposition than the wheel at Monte Carlo. It seems to take a sinister pleasure in doing down the common people. You can play mentally by the hour and never get a losing spin, but once you put real money up the whole aspect of things alters. Poor old Bingo hadn't been able to put a foot wrong so long as he stuck to paper punting, but he now found himself in the soup from the start.*

**I expect you know the expression “A man's crossroads” Those were what Bingo was at at this juncture.*

**For the returns were in. The wheel had stopped. And once again Black had come up, and even now the croupier was removing twelve thousand francs from the pile and adding them to the eight hundred before him.*

**His eye fell on the bottle of Vittel. “Watch, darling,” said Bingo. “I place the bottle so. Then maintaining a perfect equilibrium...”*

Enstaka äldre ord som ”tärde” (having a quick one) Ålderdomligt, och dessutom fel. Syftar på att han drack ett glas!

5. Bingo och pekingseserkrisen

Studien av Hammarlings och Hammars tolkning är dokumenterad i "Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar, olika tolkningar av samma Wodehousetexter". Jag sammanfattar här bara några viktiga noteringar:

- Hammarling har utelämnat en hel del stycken, meningar och fraser och redigerat om och sammanfattat, till exempel en dialog.
- Språket var inte speciellt gammaldags och han använde inte pluralformer av verb.
- Han följde inte Plums exempel när han kategoriserade drönare som: A Bean, a Crumpet, an Egg. Han översatte: En yngling, en ung herre, en av killarna. En klar miss!

6. Anselm får sin chans

I denna novell är Hammarling mest trogen mot originaltexten. Bara två meningar saknas:

* *There, in their respective places, were the butcher, the baker, the candle-stick maker and all the others who made up the personnel of the congregation.*

* *How right you are. One does so wish, does one not, to avoid rannygazoo.*

Han använde inte pluralformer av verb och inte heller ålderdomliga ord och uttryck.

Han borde kolla upp den svenska Bibeln (1917) vid Bibelallusioner. "prophet Isaiah" har blivit "profeten Esaias". I den svenska Bibeln heter han Jesaja!

-----*-----

Sammanfattande kommentarer:

"Kärlek i Brunssalongen" är den av de sex novellerna där Hammarling avlägsnat sig mest från originaltexten. I sin tolkning har han redigerat om den, uteslutit partier och skrivit egna sammanfattningar. Jag anser att en översättare inte bör ta sig så stora friheter utan vidare. Det dyker upp i mitt minne att i en av Plums pojkböcker, "Luft i luckan" från 1941 står det på titelsidan "översättning och bearbetning Gösta Högelin". Här är detta i alla fall öppet redovisat! Hammarlings översättning ger läsaren en förvrängd bild av vad Wodehouse skrivit. I den första studien av Hammarling tar jag upp frågan om varför han gör sådana nerkortningar, och kan naturligtvis bara föreslå hypotetiska svar. Även om Hammar ibland tog sig friheten att "brodera ut" originaltexten, så gjorde hon det genom att göra egna smärre tillägg. Hon redigerade inte om text, uteslöt inte text och tilläggen var inte omfattande.

Näst mest strykningar fann jag i "Mästerskyttarna på Blandings, och en hel del kortare strykningar även i "Den maskerade trubaduren" samt "Bingo och pekingseserkrisen". Dock varierar mängden strykningar mycket mellan olika noveller! I "Anselm får sin chans", saknas bara två kortare, ganska betydelselösa meningar och i "Allt väl med Bingo" är ett par avsnitt uteslutna, men det är ganska långa avsnitt med flera meningar i varje. Så, om man i begreppet "trohet mot originalet" lägger in att återge det komplett, oavkortat, så visar Hammarling inte speciellt stor trohet mot Plums original, utom kanske i "Anselm får sin chans".

I de flesta av novellerna tycker jag att Hammarlings språk väl följer originalens. Ibland är det svårt att överföra Plums lek med ord till svenska, men ofta lyckas han bra. Dock: hans språk i "Mästerskyttarna på Blandings" ger ett lite ålderdomligt intryck, främst eftersom han använder en hel del pluralformer av verb. Dessa verbformer saknas i stort sett i de andra novellerna.

Denna behandling av originalen till novellerna gör att jag började undra om Hammarling behandlat originaltexterna till de sex böcker han översatte på samma sätt. Detta föranledde den studie som finns att läsa i "Hammarlings översättning av sex Plumböcker".